

ՎԱԼԵՆՏԻՆԱ ԿԱԼՅՈՂԱՐԻ
(ՀՈՒՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀ)

ՈՂՋՈՅՆԻ ԽՕՍՔ

Մատենադարանի Տնօրէն մեծարգոյ Պարոն Հրաչեայ Թամրազեան, Հայկական Ուսումներու Միջազգային Ընկերակցութեան պատուարժան անդամներ, սիրելի գործակիցներ եւ բարեկամներ,

Ամենախոր գնահատանքի զգացումներով իմ ողջոյնս կը բերեմ ձեզի այս գիտաժողովի բացման հանդիսաւոր նիստին առթիւ: Այսօր, առաջին անգամ ըլլալով, Հայկական Ուսումներու Միջազգային Ընկերակցութեան համաժողովներէն մէկը Հայաստան տեղի կ'ունենայ: Վստահ եմ, որ բոլորդ ալ գիտակից էք, որ պատմական օրեր պիտի ապրինք: Ասիկա իրականութիւն դարձաւ, որովհետեւ Մատենադարանի տնօրէնը, որ վաղուց մեր ընկերակցութեան անդամ է, հաւատաց, որ կարելի էր ընկերակցութեան անդամները հրաւիրել այստեղ՝ հանդիպման սովորական եւրոպական վայրերէն քիչ մը հեռանալով Հայաստան գալու համար: Իր հաւատալը՝ մեր հաւատալը դարձաւ: «Մեր» բառը ըսելով կ'ակնարկեմ նախ եւ առաջ կոմիտէի անդամներուն: Երեք տարի առաջ ընկերակցութեան անդամներու ընդհանուր ժողովին ընթացքին, որ Բուզապէշտ տեղի ունեցաւ, Պարոն Հրաչեայ Թամրազեան առաջարկեց մեզի 13-րդ համաժողովը կազմակերպել Երեւան. առաջարկ մը, որ կոմիտէն ընդունեցաւ երախտագիտութեամբ եւ ոգեւորութեամբ:

Այս ժողովի մասնակիցներուն ճոխ թիւը ապացոյց մըն է, եթէ ատոր կարիքը կար, որ այդպիսի ոգեւորութիւն զգացողները միայն մենք չէինք: Ի հարկէ Հայաստան գալը միշտ յատուկ նշանակութիւն ունի մեզի՝ հայագէտներու համար: Հին ձեռագիրներու հովանիին տակ ըլլալը, աւելի եւս՝ ըլլալը յիշողութեան այն վայրին մէջ որ է Մատենադարանը, նոյնիսկ աւելի յատուկ եւ խորհրդանշական իմաստ ունի: Իսկ խորհրդանշականէն անդին, ի հարկէ պէտք է յիշել, որ բազմաթիւ են գիտական համագործակցութեան ծրագիրները, որոնք մեզ բոլորս կը կապեն Մատենադարանին:

Ինչ կը վերաբերի ինձի, եթէ ընդունիք, որ քիչ մը աւելի անձնական շեշտ մը տամ խօսքիս, մեծ հպարտութեամբ կ'ուզէի յիշել, որ Մատենադարանի քանի մը գործակիցներուն՝ Արամ Թովչեանի, Գոհար Մուրադեանի, Էտնա Շիրինեանի հոյակապ աշխատանքին շնորհիւ փիլիսոփայական հրատարակութիւններու նոր շարք մը կրցայ հիմնել: Երրորդ հատորը հրատարակուելու վրայ է Գոհար Մուրադեանի ջանքերով¹: Յե-

¹ Հատորն արդէն լոյս է տեսել. **David the Invincible, Commentary on Porphyry's Isagoge**, Old Armenian Text with the Greek Original, an English Translation, Introduction and Notes by **Gohar Muradyan** (*Commentaria in Aristotelem Armeniaca: Davidis*

տոյ, մեծ կարօտով կը յիշեմ հայկական ձեռագիրներու ցուցահանդէսը, որ Մատենադարանի եւ գուիցերիոյ մէջ Հայաստանի դեսպանութեան օժանդակութեամբ կազմակերպեցինք Փրնես, քանի մը տարի առաջ: Ինչո՞ւ կարօտով: Աւելի յարմար բառ չեմ կրնար գտնել նկարագրելու համար այն հիանալի ձեռագիրները, որ գրեթէ ամէն օր կրնայի երթալ տեսնել, եւ որ հիմա, անշուշտ, իրենց տեղը գտան նորէն Մատենադարան վերադառնալով:

Բայց կարօտ բառը յատկապէս ուրիշ պատճառներով պիտի գործածէի: Կը մտածեմ այն հեռուոր օրերուն մասին, երբ, դեռ երիտասարդ ասպիրանտ ըլլալով, քանի մը ամիս անցուցի այստեղ, Երեւանի պետական համալսարանի հրաւերին շնորհիւ: Այն ատեն ոչ միայն համալսարան յաճախեցի, այլ նաեւ Մատենադարանի ձեռագիրները ուսումնասիրելու սկսայ: 1992-ին էր, աշունը: Երեւանցի բարեկամներս միշտ կը կրկնէն ինձի՝ «Ճգնաժամին միայն սկիզբն էր»: Բան չկար, կամ գրեթէ: Այն օրերը Պարոն Գէորգ Տէր Վարդանեան յաճախ շատ օգտակար տեղեկութիւններ եւ թելադրանքներ տուաւ ինձի՝ ներքեւը, ուր կը գտնուէին գանձերը: Իր ծանօթագրութիւնները կը գրէր պզտիկ գիրերով, թուղթի շնչին կտորներու վրայ: Այդ օրերուն բան չկար. թուղթն ալ հազուադէպ եւ թանկագին բան մըն էր: Մտածեցի, որ ատիկա էր պատճառը:

Բան չկար, բայց բացարձակապէս բան մը պակաս չեղաւ բնաւ հոս՝ Մատենադարանը: Հայ մշակութային հարստութիւններուն նկատմամբ յարգանքը, ինչպէս նաեւ կամքն ու փափաքը այդ հարստութիւնները փոխանցելու անոնց, որոնք նոյն յարգանքը ունին: Ջերմ ընդունելութեան այն աւանդութիւնը, որ Մատենադարանը միշտ ունեցաւ, նորէն յայտնի է այսօր, ու շատ առատաձեռն ձեւով:

Թուղթի այդ պզտիկ կտորները, որ միշտ շատ բան նշանակած են ինձի համար, հիմա իրենց տեղը զիջեցան այս նորագոյն եւ շքեղ շէնքին: Եւ եթէ այն ատեն թուղթի փոքր կտորները խորհրդանիշներն էին այն ճգնաժամին, որ Հայաստանը կ'ապրէր, այս շքեղ շէնքը նոր Հայաստանի մը պատկերն է:

Մատենադարանը ո՛չ միայն շքեղ շէնք մըն է: Մատենադարանը դարձաւ մանաւանդ կեդրոն մը, ուր արդիական արհեստագիտութիւններով կարելի է աշխատիլ եւ ձեռագիրները ուսումնասիրել, նաեւ կեդրոն մը՝ որ աշխատանք կու տայ բազմաթիւ հետազօտողներու, երբեմն շատ երիտասարդ: Մեր ընկերակցութիւնը շատ հպարտ է Մատենադարանին հետ գործակցութիւնը ունենալով, եւ կոմիտէի անունով կը մաղթեմ, որ նոր ծրագիրներ եւս կեանքի կոչուին մօտ ապագային: Մեր կողմէ ամբողջական օժանդակութիւն կը խոստանանք ձեզի այդ նպատակով:

Խօսքս չեմ ուզեր երկարել: Ուրիշ կարեւոր բան մը եւս կը փափաքեմ աւելցնել սակայն: Սկիզբէն ի վեր մեր ընկերակցութիւնը յատուկ ուշադրութիւն եւ մեծ գնահատանք ցուցաբերեց Հայաստանի գիտական աշխարհին նկատմամբ: Հայաստանէն ե-

կող գործակիցներ միշտ հրաիրուած եղան մեր գիտաժողովներուն եւ այս նպատակը միշտ առաջնահերթ մնաց ընկերակցութեան համար:

Երբ դեռ Հայաստանը խորհրդային հանրապետութիւն մըն էր եւ հետեւաբար աւելի դժուար էր Եւրոպա հրաիրել հայ գործակիցներ, Հայկական Ուսումներու Միջազգային Ընկերակցութիւնը միշտ մեծ ջանք թափեց հայաստանցիներու մասնակցութիւնը ապահովելու նպատակով: Այդ աւանդութիւնը միշտ կը պահենք, բայց այս անգամ մե՛նք ենք ձեր հիրը. եւ շատ բան կը պարտինք ձեզի:

Մեր ընկերակցութիւնը զանազան կարեւոր կապեր ունի Հայաստանի ուրիշ հեղինակաւոր հիմնարկութիւններու հետ եւս, ի միջի այլոց Ակադեմիային հետ: Կ'ուզէի օրինակ յիշել, որ ՀՈՒՄԸ իր Պատուոյ Անդամներու մէջ կը հաշուէ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարեանը, որ միշտ մեծ ուշադրութիւն ցոյց տուած է Եւրոպական հայագիտութեան նկատմամբ: Անցեալ տարի Ակադեմիան համաժողով մը կազմակերպեց, որուն հրաիրուած էի զեկուցում մը տալու Եւրոպական հայագիտութեան արդի կացութեան մասին եւ ուր կրցայ մեր ընկերակցութեան գործունէութիւնները յիշատակել:

Իմ խօսքիս վերջաւորութեան կը փափաքիմ նշել, որ ՀՈՒՄԸ Եւրոպայի հայագիտական ամենամեծ ընկերակցութիւնն է, ունի աւելի քան 400 անդամներ ոչ միայն Եւրոպայի, այլեւ ԱՄՆ-ի, Հայաստանի եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Անոր գլխաւոր նպատակն է համախմբել այն մասնագէտները, որոնք լրիւ կամ մասամբ կ'աշխատին հայագիտութեան մարդին մէջ: Մեր անդամները կ'օգտուին համագործակցութեամբ եռամեայ ընդհանուր գիտաժողովներ կը կազմակերպեն, ինչպէս նաև որոշակի թեմաներու նուիրեալ գիտաժողովներ:

Առայժմ ընդհանուր գիտաժողովներ կազմակերպուած են Լեյդենի, Տրիբի, Պրիքսելի, Ֆրիբուրգի (Ջուիցերիա), Պոլտնիայի, Լոնտոնի, Լուվեն-լա-Նէօվի, Վիեննայի, Վիլրդբուրգի, Վիտորիայի, Փարիզի, Բուդապեշտի համալսարաններուն մէջ: Յատուկ նիւթերու մասին գիտաժողովներ տեղի ունեցան Ժընեւի, Պրիքսելի, Փարիզի, Աարուսի, Հեյդելբերգի, Միլանի, Լեյդենի, Նէօշաթէլի, Վասսենարի, Լեյչի, Վենետիկի, Օքսֆորդի, Զալցբուրգի համալսարաններուն մէջ:

2003 թուականին սկսաւ “Armenian Studies 2000” կոչուած ծրագիրը, որուն նպատակն է ուրուագծել հայագիտութեան գլխաւոր արդիւնքներուն status quaestionis-ը այսօր: Այս գծով նախապատրաստական վեց գիտաժողով տեղի ունեցած է լեզուաբանութեան, բանասիրութեան, արուեստի պատմութեան, գրականութեան, պատմութեան եւ զաղափարներու պատմութեան մասին: ՀՈՒՄԸ ծրագիր ունի զանազան ճիւղերուն վերաբերեալ եօթը հատոր հրատարակել: Այս գիտական ծրագիրը ընդունուեցաւ Brill հրատարակչական տան կողմէ Handbook of Oriental Studies հեղինակաւոր շարքին մէջ: ՀՈՒՄԸ նոր շարք մը հիմնեց, որուն վերնագիրն է History of Armenian Studies Series: Առաջին հատորը բանասիրական նիւթերու նուիրուած է եւ արդէն լոյս տեսաւ իմ ղեկավարութեամբ, պրոֆ. Մայքլ Սթոունի համագործակ-

ցութեամբ: Պատիւ ունիմ այդ հատորը Մատենադարանին նուիրելու՝ մեր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար²:

Շատ շնորհակալ եմ ձեզի: Գիտեմ որ ամէն ջանք թափեցիք, որպէսզի այս 13-րդ համաժողովը յաջողութեամբ պսակուի: Իմ խորունկ շնորհակալութիւնս կազմակերպիչ խումբի ամէն մէկ անդամին՝ Հրաչեայ Քամրազեան, Վարդի Քէշիշեան, Վահան Տեր-Ղետնդեան, Շուշանիկ Խաչիկեան, Սոնա Բալոյեան, Արա Խզմալեան: Իմ երախտագիտութիւնս կ'ուզեմ յայտնել նաեւ Հայկական Ուսումներու Միջազգային Ընկերակցութեան կոմիտէի այն գործակիցներուն, որոնք ինձի հետ մաս կազմեցին կազմակերպիչ մարմնին՝ Արմենուհի Գրոստ-Աբգարեան եւ Թեո վան Լինտ: Իմ ջերմ շնորհակալութիւնս կ'երթայ նաեւ այն հիմնարկութիւններուն, որոնք իրենց էական օգնութիւնը չզլացան մեզի, եւ մասնաւորապէս Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական համայնքներու բաժանմունքին, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան:

Իմ խորին շնորհակալութիւնս կը փափաքիմ յայտնել ձեր բոլորին, որ հեռաւոր վայրերէ գալով ձեր գիտուն եւ թանկագին մասնակցութիւնը ապահովեցիք այս գիտաժողովին:

Ձեր բոլորին կը մաղթեմ յաջող եւ արդիւնաբեր օրեր:

² *Armenian Philology in the Modern Era, From Manuscript to Digital Text*, Edited by **Valentina Calzolari**, University of Geneva. With the Collaboration of **Michael E. Stone** (Handbook of Oriental Studies. Section 8 Uralic & Central Asian Studies, Volume 23/1), Leiden & Boston, Brill, 2014, p. XVI + 596: